

Nr 4.

Ankom till riksdagens kansli den 28 februari 1920 kl. 1 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av §§ 25—27 i förordningen om landsting.

Närvarande: Herrar Larsson i Västerås, Strömberg, Johansson i Kälkebo*), K. J. Ekman*), Thulin*), Ljunggren, von Geijer, Larsén, Almkvist*), J. B. Johansson, Jansson i Edsbäcken, Zander, Henrikson, Hansson i Gårda, Leander, Kahlström*), Nilsson i Antnäs, Runefors och Andersson i Igelboda.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 9, har herr *Hage* hemställt »att riksdagen för sin del måtte antaga följande:

Lag om ändrad lydelse av §§ 25—27 i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att §§ 25—27 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 25.

Vid varje lagtima landstings första sammanträde företages upprop av samtliga valkretsarna i länet, därvid de utsedda ombuden skola sina fullmakter förete. Framställes anmärkning mot ombuds behörighet att i landstinget taga inträde, äga de landstingsmän, vilkas fullmakter godkända blivit, att, efter fulländat upprop, däröver besluta; och må över sådant beslut klagan ej föras.

§ 26.

Sedan granskning av fullmakterna på sätt § 25 föreskriver ägt rum, utser landstinget bland tingets ordinarie ledamöter en ordförande och en vice ordförande för tiden intill nästa lagtima sammankomst.

Bihang till riksdagens protokoll 1920. 5 saml. 4 häft. (Nr 4.)

Upphör under nämnda tid ordföranden eller vice ordföranden att vara landstingsman, upphör jämväl befattningen som ordförande eller vice ordförande.

§ 27.

Den landstingsman, som bevistat de flesta landstingen, eller, där två eller flera landstingsmän deltagit i lika många landsting, den av dem, som är till levnadsåren äldst, förer ordet till dess ordförande blivit vald. Inträffar under mötet samtidigt förfall för både ordförande och vice ordförande, utses under enahanda ordförandeskap en av landstingets ordinarie ledamöter att tjänstgöra som ordförande till dess förfallet upphört.

Vid samtidigt förfall för både ordförande och vice ordförande under den tid, då landstinget ej är samlat till möte, skall ovannämnda äldste ledamot tjänstgöra som ordförande, till dess förfallet upphört.

Därest under tiden mellan landstingets lagtima sammanträden ordförande avgår eller hans befattning eljest upphör, skall vice ordföranden tjänstgöra som ordförande intill nästa lagtima sammankomst. Skulle under samma tid jämväl vice ordföranden avgå eller hans befattning upphöra, skall bemälda äldste ledamot tjänstgöra som ordförande.

Konungens befallningshavande kallar äldste ledamot till tjänstgöring, varom ovan stadgat är.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1920.»

Till stöd för sin framställning har motionären anfört följande:

»I trontalet vid innevarande års riksdag återfinnes även ett uttalande därom, att regeringen kommer att för riksdagen framlägga förslag om val av talmän och vice talmän i kamrarna genom kamrarnas egna medlemmar. En sådan reform, som för länge sedan borde ha varit genomförd, står i full överensstämmelse med den fullt riktiga uppfattning, som gör gällande, att representanterna i varje beslutande politisk eller kommunal institution böra själva ha rätt att utse den eller de personer, som skola leda och utåt representera folkrepresentationen. Kommer en sådan reform till stånd, återstår dock fortfarande de kungavalda ordförandena i en beslutande institution, nämligen landstingen. Ur *principiella* utgångspunkter kan det därför vara lämpligt, att Kungl. Maj:ts prerogativ även på detta område försvinner, även om naturligtvis en sådan reform ej kan anses ha en alltför stor betydelse.

Motioner om en sådan omändring ha också flera gånger framförts i riksdagen, senast år 1916, men ha alltid avslagits. Då nu emellertid en reform i dylik riktning kommer att ske med avseende på talmansskapet i riksdagen, torde det kunna antagas, att riksdagen skall visa sig villig att även gå med på en dylik ändring med avseende på landstingens presidium.»

Förslag om rätt för landsting att själft utse ordförande hava framförts i riksdagen vid flera tillfällen, nämligen 1869, 1870, 1906, 1912, 1913, 1914 och 1916. De motiv, som förebragts mot den föreslagna reformen och hittills hindrat densamma genomförande, äro huvudsakligen av praktisk natur. Desamma finnas utförligt angivna i lagutskottets utlåtande nr 32 vid 1906 års riksdag, varest särskilt framhålles, att landstingets ordförande i god tid före tingets sammanträde borde taga kännedom om vad därvid skall förekomma och att detta nödvändiggjorde hans utnämning på förhand av utanför tinget stående myndighet. Därjämte påpekade utskottet, att även mellan landstingens sammanträden en ordförande måste finnas och att därför, om denne skulle väljas av landstinget, sammankallande av urtima landsting för utseende av efterträdare till avgången ordförande kunde nödvändiggöras; även för undvikande av dylika valsammanträden med åtföljande kostnader och olägenheter borde, ansåg utskottet, rätt att tillsätta ordförande stanna hos Kungl. Maj:t. Lagutskottets mening delades av bägge kamrarna. Detta lagutskottets utlåtande återopas, då frågan nästa gång, vid 1912 års riksdag, kom före, av konstitutionsutskottet i dess utlåtande nr 25 och torde sammanfatta de skäl, som främst framförts mot förslagen om förändring av hithörande bestämmelser i av motionen angiven riktning. Resultatet av frågans behandling vid 1912 års riksdag blev emellertid i så måtto ett annat, att andra kammaren denna gång förordade en skrivelse till Kungl. Maj:t i motionens syfte.

Vid 1913 års riksdag kom frågan åter före, då genom en kunglig proposition med förslag av ordagrant samma innehåll som det i förevarande motion framlagda. I det förslaget bifogade yttrandet av vederbörande departementschef upptogos de i de nämnda utskottsutlåtandena anförda betänkligheterna till bemötande, varjämte i förslaget inrycktes vissa bestämmelser, som avsågo att fullständigt undanröja de praktiska olägenheter, som genom den föreslagna reformen annars kunnat tänkas hava uppkommit. Vad först beträffar anmärkningen, att ordföranden i landstinget före dettas sammanträde borde taga kännedom om vad därvid skulle förekomma och att detta skulle nödvändiggöra utnämning på förhand, framhölls av depar-

*Utskottets
yttrande.*

tementschefen, att »ej endast ordföranden utan även övriga ledamöter av landstinget (särskilt blivande utskottsordförande) torde vara nödsakade att före tingets sammanträde sätta sig in i de ärenden, som skola förekomma» och att »även om det överlämnas åt landstinget att utse ordförande, anledning saknas antaga, att icke landstinget genom att omvälja den ordförande, som visat sig för uppdraget skickad, komme att i regel söka undvika de möjliga olägenheter täta ombyten av ordförande tilläventyrs skulle medföra». Därjämte föreslogs en förändring av § 32 i landstingsförordningen, varigenom ökad garanti skulle givas för att inkomna framställningar i god tid före landstingets sammanträde tillhandahölles landstingets ledamöter, som alltså alla skulle kunna få tillfälle att på förhand sätta sig in i förevarande frågor.

Vad åter beträffar de i omförmälda utskottsutlåtanden framställda erinringarna om att även mellan landstingets sammanträden en ordförande måste finnas, föreslogos i det kungliga förslaget bestämmelser, genom vilka garanterades, att, utan att några sammanträden mellan de ordinarie landstingen bleve behöfliga, luckan efter en avgången ordförande alltid skulle kunna fyllas. Det föreslogs nämligen införandet i § 27 av stadganden, enligt vilka, vid förfall för eller avgång av ordförande, under den tid, landstinget ej är samlat, vice ordföranden skulle tjänstgöra som ordförande, eller, om även vice ordförande finge förfall eller avginge, den landstingsman, som bevistat de flesta landstingen, eller, där två eller flera landstingsmän deltagit i lika många landsting, den av dem, som är till levnadsåren äldst.

Detta Kungl. Maj:ts förslag tillstyrktes av konstitutionsutskottet vid 1913 års riksdag i dess utlåtande nr 25, under framhållande av att de förut förebragta praktiska skälen mot landstings rätt att självt utse ordförande genom de i propositionen ifrågasatta anordningarna syntes undanröjda. Utskottets hemställan bifölls av andra kammaren men avlogs av den första, varmed den föreslagna reformen alltså även denna gång gick om intet; däremot genomfördes i § 32 de av Kungl. Maj:t föreslagna förändringarna, varigenom avsågs att bereda tillfälle för varje landstingsman att i god tid före landstingets sammanträde sätta sig in i förevarande frågor. Då förslag om landsting att själft utse ordförande 1914 och 1916 genom motioner ånyo förelades riksdagen, blev resultatet likaledes negativt, i det att de båda kamrarna stannade i olika beslut.

Då föreliggande motion om ändring i §§ 25—27 i landstingsförordningen ordagrant återger det i 1913 års kungl. proposition framlagda förslaget,

anser sig utskottet, i fråga om de tidigare framställda praktiska betänkligheterna mot rätt för landsting att själft utse ordförande, kunna hänvisa till vad som blivit anfört i det till Kungl. Maj:ts proposition nr 185 vid 1913 års riksdag fogade utdraget av protokollet över civilärenden den 4 april 1913 och konstitutionsutskottets utlåtande nr 25 vid samma riksdag. Med hänsyn härtill och då enligt konstitutionsutskottets mening det måste anses önskligt, att även i fråga om landstingen den princip genomföres, som alltmera trängt igenom i fråga om offentliga beslutande församlingar, nämligen att de tillerkännas rätt att själva utse de personer, som skola leda deras förhandlingar, får utskottet hemställa,

att riksdagen, med bifall till herr Hages motion II: 9, måtte för sin del antaga följande:

»Lag om ändrad lydelse av §§ 25—27 i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att §§ 25—27 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 25.

Vid varje lagtima landstings första sammanträde företages upprop av samtliga valkretsarna i länet, därvid de utsedda ombuden skola sina fullmakter förete. Framställes anmärkning mot ombuds behörighet att i landstinget taga inträde, äga de landstingsmän, vilkas fullmakter godkända blivit, att, efter fulländat upprop, däröver besluta; och må över sådant beslut klagan ej föras.

§ 26.

Sedan granskning av fullmakterna på sätt § 25 föreskriver ägt rum, utser landstinget bland tingets ordinarie ledamöter en ordförande och en vice ordförande för tiden intill nästa lagtima sammankomst.

Upphör under nämnda tid ordföranden eller vice ordföranden att vara landstingsman, upphör jämväl befattningen som ordförande eller vice ordförande.

§ 27.

Den landstingsman, som bevisat de flesta landstingen, eller, där två eller flera landstingsmän deltagit i lika många landsting, den av dem, som är till levnadsåren äldst, förer ordet till dess ordförande blivit vald. Inträffar under mötet samtidigt förfall för både ordförande och vice ordförande, utses under enahanda ordförandeskap en av landstingets ordinarie ledamöter att tjänstgöra som ordförande till dess förfallet upphört.

Vid samtidigt förfall för både ordförande och vice ordförande under den tid, då landstinget ej är samlat till möte, skall ovannämnda äldste ledamot tjänstgöra som ordförande, till dess förfallet upphört.

Därest under tiden mellan landstingets lagtima sammanträden ordförande avgår eller hans befattning eljest upphör, skall vice ordföranden tjänstgöra som ordförande intill nästa lagtima sammankomst. Skulle under samma tid jämväl vice ordföranden avgå eller hans befattning upphöra, skall bemälde äldste ledamot tjänstgöra som ordförande.

Konungens befallningshavande kallar äldste ledamot till tjänstgöring, varom ovan stadgat är.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1920.»

Stockholm den 5 mars 1920.

På konstitutionsutskottets vägnar:

Viktor Larsson.

Reservation

av herrar *von Geijer, Johansson, J. B., Henrikson och Nilsson*
i Antnäs, som anförde:

»Vid 1916 års riksdag, då, såsom ovan sagts, förslag om rätt för landsting att självt utse ordförande genom motion förelades riksdagen, yttrade konstitutionsutskottet till stöd för sin avstyrkande hemställda följande:

'Förslag om rätt för landstingen att själva utse ordförande hava — — — — upprepade gånger förelegat riksdagen till bedömning, utan att dock av riksdagen godkännas. De skäl, som åberopats mot en sådan lagändring, hava företrädesvis varit av rent praktisk art och utvecklades utförligare särskilt av lagutskottet vid 1906 års riksdag i dess utlåtande nr 32 samt av åtskilliga talare under debatten i andra kammaren samma år, då ändringsförslaget också av andra kammaren avvisades.

Av konstitutionsutskottet vid 1912 års riksdag blevo dessa skäl i korthet sammanfattade i följande yttrande, som sedermera upprepades av utskottet även vid 1914 års senare riksdag: »Såvitt utskottet funnit, hava några olägenheter av det sätt, på vilket den Kungl. Maj:t tillerkända rätten att utse landstingsordförande hittills utövats, ej kunnat påpekas. Tvärtom synas — varom också 1906 års lagutskott erinrat — vissa fördelar därmed förenade. I detta avseende vill utskottet särskilt framhålla, hurusom det med hänsyn till den starkt begränsade tiden för landstingets sammanträde, som endast under viss förutsättning kan få överskrida sex dagar, är av synnerlig vikt och understundom ett oavvisligt krav, att ordföranden äger tillfälle att före landstingets sammanträde, i den mån det kan ske, bereda de ärenden, som äro avsedda att föreläggas landstinget. Under nuvarande förhållanden, då Kungl. Maj:t är i tillfälle att i god tid före landstingets början utse ordförande i detsamma, kan detta krav tillgodoses. Därest åter landstinget självt skulle utse ordförande lär det detta,

även om ordförandens befattning liksom nu skulle fortfara intill nästa lagtima sammankomst, icke alltid kunna äga rum.»

Dessa skäl äga, enligt vår mening, alltjämt giltighet. På grund härav och då såsom ock av 1916 års konstitutionsutskott anförts något praktiskt behov av den ifrågasatta ändringen icke kunnat påvisas, men dylikt behov kraftigt talar för bibehållande av nu gällande ordning, hemställa vi,

att ifrågavarande motion icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»
